

Vider og Vedtægter.

I Fortid og Nutids Majhæfte 1939, 47—51 har Hr. Arkivar *Johan Hvidtfeldt* offentliggjort en længere, kritisk Anmeldelse af »Danske Vider og Vedtægter« V (1938). Til denne Anmeldelse skal jeg være så fri at fremkomme med nogle retledende Bemærkninger.

Først må der gøres opmærksom på, at det var i en ældre Skrift-række, Bind V blev udgivet. Denne Rækkes Plan mente jeg ikke at burde ændre ved.

Hr. Hvidtfeldt er af den Anskuelse, at jeg skulde have eftersøgt samtlige Arkiver systematisk. Hvis en systematisk Fremgangsmåde fra første Færd skulde have været anvendt, havde næppe et eneste af Udgavens fem Bind set Lyset. Det må nemlig ikke glemmes, at Udgiverne til Værkets Udførelse ingensinde har haft nævneværdige Pengemidler at råde over udover Trykningstilskuddene. De har uselviske og drevet af Interesse udført det ofte besværlige og tidkrævende Arbejde. I øvrigt vilde det også have været uhensigtsmæssigt, efter at Udgiverne ved at anvende deres usystematiske, men såre udbytterige Indsamlingsmetode havde fået Kendskab til et meget betydeligt Antal Vider, da at give sig i Lag med en systematisk Gennemgang af vore Arkiver. Skulde en sådan overhovedet være foretaget, skulde den naturligvis allerede have fundet Sted, da Udgivelsen af Værkets første Bind forberedtes.

Hr. Hvidtfeldt bebrejder mig, at jeg har udgivet tidligere trykte Vider. Hertil er at bemærke, at den »usystematiske« Metode, hvorefter Viderne samles, hviler på Vekselvirkningens Princip, idet Udgivelsen af de første Bind skulde vise historisk interesserede Mennesker, hvilken Skat vi besidder i de gamle Landsbylove, således at de — når de under deres Arkivstudier stødte på en Vide — var opmærksomme på, at de havde fundet noget af Værdi, som de så kunde bringe til Udgiverens Kendskab f. Ex. ved at lade det trykke i en Amtsårbog eller Jyske Samlinger. Påstanden om, at det at en Vide har været trykt før skulde overflødig gøre dens Optagelse i Udgaven, må afvises, da det for Forskerne og ikke mindst for de talrige afsides boende Lokalhistorikere er praktisk at have Landsbylovene samlede på eet Sted fremfor at søge dem i forskellige Årbøger og Tidsskrifter, som de færreste er i Besiddelse af. — En Definition af Begrebet Vider og Vedtægter må naturligvis formes efterhånden som Tvivlstilfældene melder sig, og når Stoffet, som det her sker, indsamles efterhånden som Værket udgives, hører en sådan Definition naturligt hjemme i dets sidste Bind. Man kan vel derfor heller ikke med Billighed forlange, at Udgaven skulde have indeholdt en nærmere Redegørelse for de historiske og juridiske Problemer, der knytter sig til Viderne. — Ved Udgivelsen er fulgt de sædvanligt

brugte Regler, med Teksten trykt i Originalens Stavemåde. Jeg har ment det overflodigt at meddele Reglerne for Brugen af store og små Bogstaver og Forkortelsesoplysninger; enhver kan udlede dem af selve Teksten. I Bind V er der ikke, lige så lidt som i de tidligere Bind, meddelt Stemmata, anden tekstkritisk Håndskriftsbedømmelse, Konjekture eller Varianter, hvilket dog også vilde være urimeligt, så længe det samlede Materiale ikke foreligger.

Hver Vides Findested har jeg opgivet så nøjagtigt, det har været muligt. Hr. Hvidtfeldt har venligst bemærket, at der et Par Steder i Udgaven kun står: Landsarkivet i Åbenrå. Grunden til denne kortfattede Opgivelse er den, at der ingen som helst Oplysninger fandtes på de pågældende til Statsbibliotekets Læsesal udlånte Arkivløg vedrørende Vidernes Henlæggelsesplads etc. i Arkivet. — Når jeg har medtaget *J. Fausbøls* Udgave af Varnæsviden 1677, er Årsagen den, at man i Landsarkivet i Åbenrå ikke havde (eller ikke kunde finde) dens Original. Da denne muligvis ikke eksisterer mere, fandt jeg det hensigtsmæssigt at optrykke den lille Landsbylov, hvad man ikke med lidt god Vilje kan bebrejde mig. — Udgivelsen af Rabsted Høstvedtægt efter en Afskrift skyldes, at Originalen var udgivet i Forvejen, og at Afskriften ikke i Indhold, men i nogle Ords Form afveg fra Originalen, således at den for en Historiker var lige så god at benytte som Originalen, medens det for en Filolog var af Interesse at have begge Affattelser let tilgængelige. En Læsefejl kan man ikke forsvare. At jeg skulde have undgået at begå enkelte mekaniske Afskriver- eller Læsefejl, vilde næsten være et Mirakel¹⁾, selv om jeg véd, at jeg omhyggeligt, gentagne Gange har gennemgået hvert Håndskrift og ikke er uden Øvelse i at læse endog vanskelige Håndskrifter. Hvorfor har f. Ex. Sprog- og Litteraturselskabet Tilsynsførende ved dets Udgaver? Naturligvis fordi man ved, at den menneskelige Hjerne undertiden kan slå Klik, og at en fremmed altid har Mulighed for at finde Læsefejl i en Tekst, som Hovedudgiveren har stirret sig træet på. Men en sådan Kontrol har jeg ikke haft Råd til at holde mig ved Udgivelsen af vort omtalte Bind! Det vilde have klædt Hr. Hvidtfeldt, hvis han havde undladt sin spydige Bemærkning om »en udgivers pligter« (S. 50).

I denne Sammenhæng må det kanske være mig tilladt at nævne, at Hr. Hvidtfeldt i Forbigående omtaler min Bog: »Studier i Vider og Vedtægter« I (1937). Dette Arbejde indeholder ikke det, Hr. Hvidtfeldt har fantaseret sig til, at det burde, hvorfor han giver en Karakteristisk af Bogen, der synes mig at afsløre, at han i sin Kritik ikke har følt særlig Trang til at fremhæve et Arbejdes mulige Fordele.

August F. Schmidt.

¹⁾ I de fleste af de tidligere udgivne Vider har jeg fundet adskillige Læsefejl eller Afskrivningsfejl, og det endda hos øvede Håndskriftslæsere.

Replik.

Hr. August F. Schmidts bemærkninger til min anmeldelse beskæftiger sig i det væsentlige med de mere almindelige principper for udgivelsen af viderne. Jeg kan kun være hr. Schmidt taknemmelig for hans bemærkninger; thi de beviser klart rigtigheden af min anmeldelses hovedpaastand: udgiveren har i sin udgave tilsidesat de almindelige regler for videnskabelig udgivelsesteknik. At han mener det unødvendigt eller direkte skadeligt at anvende videnskabelige og systematiske metoder ved indsamlingen af materialet og udgivelsen heraf, er en sag for sig. Det er der jo ikke noget at gøre ved.

Af gode grunde er bemærkningerne kun i faa tilfælde rettet mod min kritik af enkeltpunkter. Han undskylder en mangelfuld kildeangivelse som »Landsarkivet i Aabenraa« med, at Landsarkivet ikke har givet oplysning om de forskellige arkivaliers proveniens. Dette er baade forkert og vildledende. Statsbiblioteket i Aarhus, til hvem arkivalierne blev sendt, og som derfor maa siges at være den egentlige laaner, har i hvert fald faaet meddelelse om de paagældende papirers arkivalske betegnelse. En forespørgsel hos den vagthavende i Biblioteket vilde have kunnet løse ethvert tvivlsspørgsmaal. Iøvrigt vil jeg gerne i denne forbindelse spørge Hr. August F. Schmidt, hvorfor der i de fleste af de tilfælde, hvor viden har været trykt tidligere, mangler angivelse af, hvor de arkivalier findes, som har ligget til grund for udgaven.

Med hensyn til viden fra Varnæs, som Jørgen Fausbøl i oversættelse har udgivet i sin lille bog: »Degn Gammelgaard i Varnæs og Varnæs i ældre Dage«, skriver udgiveren, at han har medtaget denne oversættelse, fordi »... man i Landsarkivet i Åbenrå ikke havde (eller ikke kunde finde) dens Original. Da denne muligvis ikke eksisterer mere, fandt jeg det hensigtsmæssigt at optrykke den lille Landsbylov ...«. Der maa her være tale om en fejlhuskning hos Hr. August F. Schmidt. Det er rigtigt, at Landsarkivet den 15. marts 1938 meddelte, at man ved en foreløbig undersøgelse ikke havde kunnet finde den paagældende vide, idet de arkivfonds, hvori den kunde tænkes at være, endnu ikke var ordnet. Men fire dage senere, den 19. marts, meddeltes det udgiveren, at Varnæs viden var fundet. I Landsarkivets brev oplyses: »... Viden er imidlertid, hvad der ikke fremgaar af Fausbøls Udgave, affattet paa Tysk ...«. Denne udtalelse er næsten ordret gaaet over i Hr. Schmidts udgave, hvor det hedder: »... Viden er, hvad der ikke fremgaar af Fausbøls Udgave, affattet paa Tysk ...«. Denne bemærkning viser, at udgiveren dengang har vidst, at originalen eksisterede, ellers kunde han jo ikke udtale sig om dens affatelsessprog, da dette netop ikke fremgaar af Fausbøls udgave, den

eneste gengivelse, der findes. Havde udgiveren med omtanke eftersat sit eget værk, vilde han kunne have undgaaet disse vildledende udtalelser.

Og saa er der høstvedtægten fra Rabsted. Hr. August F. Schmidt indrømmer, at han har udgivet den efter en afskrift. Begrundelsen herfor er virkelig ejendommelig, saa meget desto mere som det i udgaven ligesaa lidt er oplyst, at en afskrift ligger til grund for gengivelsen, som at Dr. Carstensen har benyttet originalen. At filologerne, hvis krav til den videnskabelige editionsteknik mindst er ligesaa store som historikernes, under disse omstændigheder kan have bare den ringeste nytte af aftrykket i femte bind af »Danske Vider og Vedtægter«, er der næppe andre end udgiveren selv, der mener.

Johan Hvidtfeldt.

FORENINGSMEDDELELSER.

Dansk kulturhistorisk Museumsforenings Aarsmøde i Aabenraa 19. Maj 1939.

Formiddagsmødet den 19. Kl. 9 afholdtes i Aabenraa Museums Sal. Efter at *Formanden* og Museumsinspektør *Frost*, Aabenraa, havde budt Velkommen, foretoges Navneopraab. Følgende 29 Museer var repræsenterede: Helsingør, Roskilde, Kalundborg, Næstved, Rønne, Maribo, Odense, Middelfart, Svendborg, Nyborg, Skagen, Tisted, Nykøbing M., Aalborg, Randers, Grenaa, Aarhus, Aarhus gl. By, Horsens, Vejle, Kolding, Herning, Haderslev, Aabenraa samt Nationalmuseets 2. Afd., 3. Afd. (Dansk Folkemuseum), 6. Afd. (Møntsamlingen), Københavns Bymuseum og Kronborgmuseet.

Efter at Museumsinspektør *Chr. M. K. Petersen*, Odense, var valgt til Dirigent, aflagde *Formanden*, *Læge J. S. Møller*, Beretning. Dagsordenens Punkt 1 var *Foreningsmeddelelser*. Foreningens Medlemstal er efter Tilmeldelse af Helsingør og Roskilde Museer steget fra 61 til 63. De nye Medlemmer bødes Velkommen. *Formanden* mindedes tre afdøde Kolleger: Kaptejn Otto Smith, Tøjhusmuseet, Viceskoleinspektør Grunnet Jepsen, Varde, og Forstander Espersen, Kolding.

Ministerielle Forhandlinger: For første Gang maa *Forhandlingerne* med Ministeriet om ny Regler vedr. de statsunderstøttede og statsanerkendte Museer i Provinsen siges at være i god Gænge. Kontorchef Michelsen er Formand for det sidst ned-